

Černý kašel – dáivý kašel - pertuse

Výskyt: Hlášená nemocnost pertuse v ČR po 2. světové válce dosáhla maxima v roce 1956, kdy byly evidovány 49 144 případy onemocnění; nemocnost 520,5/100 000 obyvatel. Po zavedení plošného očkování proti pertusi v roce 1958 rychle a výrazně klesala úmrtnost a nemocnost v dětské populaci. Z původních desetitisíců případů ročně se výskyt pertuse od druhé poloviny 70. let do roku 1992 pohyboval v rozmezí 5 – 48 případů ročně. Nejméně případů bylo hlášeno v roce 1989, celkem 5 onemocnění. Od roku 1993 je pozorován vzestupný trend nemocnosti a pravidelně se opakující 2 – 5leté cykly nárůstu a poklesu hlášené nemocnosti, podobně jako v jiných státech. Onemocnění se objevuje v průběhu celého roku.

Příznaky a symptomy: Černý kašel je vysoce nakažlivé onemocnění dýchacích cest. Projevy onemocnění jsou vyvolány biologicky aktivními látkami, které produkuje původce *Bordetella pertussis*. Toxiny napadají a porušují sliznice dýchacích cest, výstelku průdušnice a průdušek, a pronikají také do krve. Na možnost černého kašle u dětí, adolescentů a dospělých by se mělo pomyslet vždy, pokud kašel trvá déle než týden. Onemocnění zpočátku vypadá jako běžný katar dýchacích cest, může se vyskytnout rýma, slzení, kýchání, zánět spojivek, mírně zvýšená teplota, chraptot, bolesti v krku, ale dominantní je rozvoj záchvatovitého, obvykle suchého kašle, s rudnutím až modráním zejména v obličejí. Může se objevit krátká zástava dechu, po které následuje hlasitý, zajímavý nádech připomínající zakokrhání kohouta. Záchvat kašle někdy končí vykašláním malého množství vazkého sputa nebo zvracením (dáivý kašel). Kašel se zhoršuje v noci a nereaguje na běžnou léčbu. Mezi záchvaty kašle pacient nemá obvykle žádné příznaky, to je důležité odlišení od respiračních viróz nebo alergických stavů. Příznaky neléčeného onemocnění mohou trvat tři měsíce i déle.

Černý kašel je nejzávažnější pro novorozence a kojence pro rozvoj možných život ohrožujících komplikací; zejména pro děti mladší než 4 měsíce.

Inkubační doba: obvykle trvá 7-10 dní, s rozsahem 1-3 týdny

Původce: bakterie *Bordetella pertussis*, proto se také onemocnění nazývá pertuse. Onemocnění s podobnými, obvykle mírnějšími příznaky, parapertusi, vyvolává bakterie *Bordetella parapertussis*.

Zdroj: infikovaný člověk; onemocnění se vyskytuje ve všech věkových skupinách; hlavním zdrojem černého kašle v populaci jsou v současné době dospívající a dospělí. Ti mívají často atypický, proto mnohdy nepoznaný průběh onemocnění, a jsou zdrojem černého kašle pro své okolí.

Přenos: přenáší se od nemocného nebo infikovaného jedince na osoby v blízkém okolí prostřednictvím kapének, které vznikají hlavně při mluvení, kašlání a kýchání; výjimečně je možný přenos předměty kontaminovanými sekrety od nemocného.

Období nakažlivosti, vnímavost a imunita: Období nakažlivosti začíná na konci inkubační doby. Nejvyšší nakažlivost je v časném období katarálního stadia, pak se postupně snižuje. Bez léčby končí nakažlivost obvykle tři týdny po začátku paroxysmálního stadia. Při cílené antibiotické léčbě končí nakažlivost obvykle pátý den po zahájení terapie. Vnímavost je všeobecná. Očkování ani prožití onemocnění neposkytuje trvalou celoživotní ochranu.

Léčba černého kašle patří vždy do rukou lékaře a spočívá v cílené terapii antibiotiky a v podpůrné léčbě. Antibiotika se musí užívat podle doporučené dávky po stanovenou dobu. Pokud se nasadí antibiotika včas, redukuje se významně trvání a závažnost příznaků se a zkracuje se doba, po kterou je pacient nakažlivý.

Poslechněte si černý kašel: <http://www.whoopingcough.net/symptoms.htm>
<https://www.facebook.com/watch/?v=364597237673726>

Prevence, očkování proti pertusi

- **Očkování dětí** se provádí očkovací látkou proti záškrtu, tetanu, černému kašli, dětské obrně, žloutence typu B, onemocnění vyvolanému *Haemophilus influenzae* typu b u dětí:
  - ✓ od 9. týdne věku (2. měsíc),
  - ✓ další dávka se podá za dva měsíce po první dávce (4. měsíc),
  - ✓ přeočkování se provede v 11. – 13. měsíci života dítěte (schéma 2+1)
  - ✓ očkovací látkou proti záškrtu, tetanu a černému kašli - 5. – 6. rok věku dítěte
  - ✓ očkovací látkou proti záškrtu, tetanu, černému kašli a dětské obrně - 10. - 11. rok věku dítěte
- **Očkování dospělých osob** je doporučeno zejména v rámci prevence přenosu onemocnění na nejmenší děti. Výhodné je spojit termín očkování proti černému kašli s pravidelným očkováním proti tetanu kombinovanou vakcínou se sníženým množstvím antigenů, tedy současně i proti tetanu a záškrtu. Očkování je vhodné i pro cestovatele.
- **Očkování těhotných:**

Děti do jednoho roku života jsou dávným kašlem nejvíce ohrožené, a to zejména možnými komplikacemi. Nejčastějším zdrojem onemocnění pro nejmenší jsou právě nejbližší kontakty, tedy matka, otec, sourozenci, prarodiče apod. Nejlepší způsob ochrany nejmenších dětí před onemocněním je očkování matek v těhotenství. Vhodně načasované očkování v graviditě vede k dostatečnému přenosu mateřských protilátek do těla plodu. Přenos mateřských protilátek je zahájen přibližně za dva týdny po očkování těhotné ženy. Nejlepší načasování pro očkování v těhotenství s ohledem na maximální přenos protilátek je během třetího trimestru a nejpozději dva týdny před očekávaným porodem. Po narození je tak dítě mateřskými protilátkami chráněno před závažným průběhem onemocnění během nejkritičtějšího období dvou měsíců, kdy ještě nemůže být očkováno.

Trend onemocnění pertusí v České republice v letech 1997 – 2018

